

13/ii-29 Çarşamba

İsmail, Masaroz, İsmail Hikmet, Celal Latif, Falih Rifai, Belet, Hamit Lübezi, Hasan Fahri, İhsan, İhsan Rafet, Ragıp Hilusi B. la toplandılar.

Tercüme edimleri çoğaltarak asgari bir müddet zarfında Larousse'un tercümesine muvaffakiyet için teslif edilen zevat eserleri üzerinde tetkikat yapıldı.

Mehmet Ali Şefik B. den luğat mesaisi hakkında Malumat istenmesi muvafık görüldü.

Fişleri tasnif ve tetkik eden Hey'etin hazırladığı fişler mütalaa edildi. gömüde kelimesinin yanına gömüde kelimesinin komması kabul edildi.

Fiş Hey'etinde çalışın ve çalışacak olan zevattan meza-niyet istihsal edilmesi lazim gelenler tespit edildi.

Münhasıran bu Hey'ette bulunamıyup bazar bulma bilmesi mümkün olanların tarzı istisnaı görüldü. bu munatızen halli tasarrür etti.

17/ii-29 Pazartesi

İsmet Paşa Hz. nin riyasetinde toplanan Hey'ete Müsteşar Kemal Latif, Orta tedrisat Müdürü Berat, T. T. azasından Şerif, İhsan tedrisat Müdürü Ragıp Akrettin, Antkara Hususundan Hasan, Şerif Kamul, Celil, Cemil beylerle Tarülfünun Müdürü Şerif Ömer B. Fakülte Reisleri ve Müdeerrisleri katıldılar.

Derime İsmet Paşa Hz. nin izbu nutrile başlandı:

Uralı efendiler,

Çürüçemizin sözcüğü bizim çok yüğlürten bir sözcüğüdür. Bu nihayet bu ensin de tamamlanmak için künhüyet
yasağına kavuşmayı beklemiştir.

Acı ile anlatılır ki, şimdiye kadar dilimiz sınırları aşık bir
yurt kalmıştır. Bu yüzden içine girmek süsöz bir dalgıç idi.
Zaha fena ve acırlı olan vatan çocuklarının bu dalmayı kend
lerinin arayıp özlemesidir. Bir dilin sınırı sözcüğü ile çeşitli
çeşitlenir. Yüce toplanmamız dilimizin sınırlarını çizmek, onu
zorlanmaktan korumak için kurulmuştur.

Toplanmamızın sözleşmesine başlamadan evvel size, öz olarak
istelerimizin ana çizgilerini saymak isterim.

Çürüçemizin sözcüğü medeni bir milletin umumi yasağıdır
dahi bütün sözleri derlemekle kalmayacaktır. Asil değimli olan
nokta, ekim yasağının bütün istelerini dışlatıp doymasıdır. Bunu
içindireci dil derneğimizin tutumu, pek doğru ve verimli olarak, büyük
bir erişim dilin büyük bir sözcüğündeki bütün sözleri, dışlatıp
bütün anlatışları Çürüçeye geçirmek tutamını bulmaya yönelmiştir.

Bununla biz üç işlemeyi birden sağlamış oluyoruz. Birincileyi
daha ilki kurumda dilimizi en geniş bir düzeye genişletmiş, ikincileyin
medeni bütün anlatışlara tam denek gelecek sözleri dilimize de du
gulamış olacağız. Üçüncü aynı anlatışa karşılık olacak sözler
ilk önden bize alınsamış bir izletmiş olsa, pek az zaman sonra,
tadımıza uygun, hele durgulu olması ile, yerinden oynamaz birer
yürümler olacaktır.

Sözcüğü birleştirmesinde dil derneği istilak dediğimiz ayı
rım sözlerini çeşit giderilerin izledinleri yardımı ile karıştırmayı hem
saygılı, hem yararlı olur bir gider sağdı. Çürüçemizin verimli olduğu
sarsı gösterilemez. Her yüce bilginin izledinleri kendi giderlerinin
dileklerini dışardakilerden daha iyi seçebilirler, hele onların, bilgi
benliklerinin ince duyguları, hem anlatışa hem söyleyişe, tatlı gel
uygunu daha iyi seçebilirler.

Biz izledinlerimizin öğretme yorgularını, kendi öz yaza

çizgilerinin ve devlet düzenindeki duruşlarının gereklerini tartabiliriz. Fakat dernekte çalışan her arkadaş aynı bulunmamaktadır. Dilimizin varlığını koruması sergisi, işte yalnız bu işlettirir, timsirlerimize güc, çalışmamıza zoru verecektir.

Efendiler

Bundan sonra sizin barışınızı pek değerli olan öbür noktaya çekmek isterim. Sözcük kitabının varlanması nihayet bir yolda bitirilmeye gerektir. Bu gereği üzerinde ne kadar yakın sam aydın. Türk dilinin sözcüğüne şimdiye kadar alışıldandan başka biçimde yürüyüşten, ağır anlatışları bir an erel durgulaması dilimiz çok tehlikelere açılabilir. Yazılışı türk harflerine uymayan bir çok sözcük bırakması esnasında kalan isteli, kendi ekimine ve taahhütüne göre söz bulmaya ve ya yaratmaya hası kapandı oluyor. Bu buluşmanın sürekliliği az zamanda dilimizi, eskisinden başka yönlerden, ayrıca dilimiz kaplayışa açılabilir. Eskiden Türkçe sözlerinin kaplayışından kurtulmadan, yeni garp sözlerinin dilimize ve ölçüsüz dalışına uğrayacağız. Bununla türk dili türk eskimüllerinin çevresinde, yabancı ağılar içinde bağılımı, istikrarı ile kısır kalır, tahmin benzerlerine dönecektir. Bu yazışlarımızla savınılacak kışelere işaret kaydeden başlı kitabımıza çabuk varlık verilmesinde dğimi kabarıntı ile göstermiş olurum.

Şimdi yürüyen toplanmanın sözcüklerini açacağız. Bir yıl içinde sözcük kitabımızı her halde varlayacak alimleri ve tutamları bulmak başlıca isteğimiz olacaktır.

Öz türkçe sözlerle bezenmiş olan nutuk Heyret üzerinde derin bir tesir yapmış, atırlı bir surette alkışlanmıştı.

Tutuktan sonra Paşa Hz. izahlarına devam ederken buğurdular ki - Biliyorsunuz burada bir söz derleme Heyreti, dil heyreti bir söz kitabı yapması için çalışmaya başladı. Bununla tutum, Larousse Üniversite'nin bütün kelimelerinin karsılığını

bulunan türk lügatine geçirmiştir. Dernek tutumunda iş-
lemleri müteahhizlerin lütfine bırakmıştır. Bunun için
yüksek arkadaşların lütuflarına muraacaat ettik. Takım
edviy ve müteahhiz bilgilerin istilahları türkçe olaraküst
Kamusunda yer tutsun, böyle bir lügatin vucuda getirilen
her zaman öznelmiş bir şeydir, fakat hiç bir zaman tahakk
edememiştir, için sürüncümede kalmasında tahakk görüyor
Bunun için alakadar arkadaşların takip edecekleri esas
tebirlere tekrarı ettirmek istedik, muraacaat ettik, bir
irsat etsinler. Bana öyle geliyor ki istilahlarin esaslarını
tekrarı ettirmekle kalıncıcaklar, buradaki gibi çalışarak
hisselerine duzen kısmi ihzar mevsual ediceklerdir. Şim
arkadaşlarımızı dinleyelim buyurdular. Bunun üzerine bazı
fünun emini Kemat Ömer B. sözlerini dediler:

- Bekâlet celilelerinden aldığıımız direktif üzerine istilah
için bazı prensipler kaydetti, asilleri tespit ettik (A) hay
da tahakkun eden istilahları tevzi ettik. diğer harflarda
tekrarı edileceği veçhile bir çorı kollara ayırdık ve bunlar
esas olarak öz türkçede karşılığı varsa türkçe yazmay
muvafık bulduk, esasları düşünürük, mukabillerini bul
kita müstaklat olursa şimdige kadar ünsiyet ettiklerini
zi tercih atmayı muvafık gördük. Terminolojiye ait olan
lar, da yeni çeşit kelimelerde bütün memleketlerde koll
nan şekli kabul ettik.

Paza Hz. burada şunu söylediler:

Karşılığı bulunanları türkçe, bulunmayanları türkçele
tirme. Evet emirde Dil Hey'eti nasıl çalışıyor anlatı
yüz yigirmi bin kelime birer birer işlenecek.

Bunun B. — Paza Hz. nin pek güzel anlatımları gibi evet em
de şöyle başlatıldı: birinci derecede medeni bir lisanda
Mafhumları tespit edelim dedik. Larousse'un evet emirde
tespitine karar verdik. Fişlerin bir kısmi istilahlard.

onları mutahassıslara ve sarülfünuna vermaye karar verdiler. Adı sözlere tarif ve tercümesini yapmaye üzere arkadaşlara dağıttılar. Fihler geleneğe başladı. O fihler üzerinde yapılan muamele sudan diğere tertip ve tasnif Hay'etinin tarz mesaisini izah ettiler, devam ile dedilerki: bizim esas saji-femiz Türk lügatini meydana getirmekti. (Aha) kelimesine ait fişi okuyarak Hay'etin çalınma tarzini anlattılar.

Öyle kelimeler vardırki onlardan iç içe kelime yapmaye lazım gelir, iki dil temainile birbirinin aynı olamaz, bütün kelimeler birer fişe geçiyor. Bu suretle Larousse Nomsensele, dedi kelimebrin karşılığı bulunmaz olamaz, bir tasnif kelime ler heriz kalını, oluyamaz. Bir şeye emin olacağımız bütün Larousse mefhumlarını ifade etmez oluyoruz, hiç biri hariz kalınmazdır, bu çare güçtür, çabızmaya başlayınca daha ziyade güç oldüğünü gördük. Kelimeler lakımlarla alıştırılmı, öğildir. Lügata başlayınca Türk lakımları saresi çikti, bunları toplamak bir işti. Gören mütercimlere gören bize yarayacak şekilde telkikat yaptılar, bir çet-nele misallerile bir seri muhtıra yaptılar. Badollet'in bütün arkadaşlara vereceğiz, cezirlerden kelime ayırırken bunları istimal ediyoruz, misalleri gösterimiz diyeceğiz, Lakımların ekserisi simaidir, birinci hazine lakımlardır, cezirleri işleteceğiz, kelimeleri birbirine kaynatarak kelime yapacağız. Ekserikay kelimelerin nasıl olduğunu gösterir misal-ler tertip ettik, bu misallerden istifade ederek kelimeleri kay-natmaya doğru gidelim.

Andolu lehçeleri, eski kitaplarıdaki öz türkçeler toplandı, tetkik edilmiş öğildir, eskiden başlandı, biravilmiş, eskiden yazılmış, bulunmuş, öz türkçe kelimeleri arkadaşlar fişe geçirmek işini aldılar, arapça kelimeye göre karşılıkları gösterilerek tasnif edildi. iç bu kadar fiş bu suretle hazırlanmıştır. Lügata menbaları gös-

terirsen itina edeceğiz, yapmaktan olacağımız işte acağı tarzımız budur. Sarüffinün emini B. f. dinin buyurdıkları bizim gibidir. İstilahlar bir manzume teşkil eder. bir kelime mühüf bilgi subelerinde, riyaziye, felsefe, hakikat gibi müsterek olbilir, ilimler arasındakı irtibatı bozmadan icap eder. Bu bilgi sarüffinünümüzün himeti ile olacaktır. Bu suretle büyük tetlisinin öni alınacak, liselerin çemberleri çizilmiş olacak, büyük eser vücut bulacaktır.

İsmet Paşa Hz. Emin B. in izahatını teyit buyurduktan sonra istihak işinin de böyle olması lazım geldiğini söylediler. Muhtelif arkadaşlara verilen fişler terehime edilecek, tekliftikleri fişler ayrı ayrı yazılacak, büyük heyette bu fişler teklif edilerken başına verilecek surette tasnif ve tertip edilecek. Umumî olan bu işlerde sarüffinünde teşkilat yapılmıyorsa ne terelip edeceğimiz? diye sordular. Burada terehime edenler ayrıdır, birde tertip ve tasnif heyeti vardır, sonra merkezî heyet topluyor ele geçen fişler hakkında karar veriyor, başına zamanını beliriyor, istihaklarda bu emeliye nasıl temin edilecek?

Nezet Ömer B. — Müessesemizin beş fakültesi vardır, hukuk, edebiyat, fen, tıp, ilahiyat, her fakülte de üçer terehime heyetleri yapılmıştır. hürün bunlar fevriinde on beş kişilik bir komisyon yapılmıştır, bu ikinci ameliyeyi yapacaktır, istilahları saydık yigirmi birini geçiyor, teknolojik kelimeler rektifikasyonu yapılmıca yigirmi birine eniyor.

Fazıl Ahmet Celal Tahir B. lerin mütalialarına İsmet Paşa Hz. cevap vererek buyurdularsa:

Biz Türk lügati yapıyoruz, eriznik bir dil ile kontrol ediyoruz. Larousse da mesaut kelimelerden eksikliği kabu etinem. Bizim de tabirlerimiz vardır, onları da koyacağız bu umumî dil bahsidir. Larousse bir istilahi lügati değildir. Larousse ta olmayan bir kelimenin istilahi lügatlarında

olması kabildir, bu kadarına raziyim, ihtisas lügati yap-
man davasında değiliz, ayrıca ihtisas lügatleri de yap-
ılacaktır, bu bizim için bir çerceve olacaktır.

Türkçeye kazandırılacak bir kelime Türkçe için
kardir. Azu haraki yerine bel kemigi deriz, bunu yapar-
sak ne mutlu bize

Kâprulu zade — Dil Encümeni de Darülfünun arasında
ihtilaf yoktur.

Ruşen Efes — Tımar meselesi hakkında ötedenberi sert
eyledikleri horaretle mütalialarını tekrar ettiler.

Fazıl Ahmet B. Ruşen beyi teyit ettiler, bunlara kendi isim
haslatımızı ilave edelim dediler.

Ömer B. — isim haslatın hüsnünde ihtilaf olacağı
ni, mesele bir hüsn meselesi değil çalısma meselesi
olduğum, diğer içtimalacoları tafsilatı tekrar ettiler
neticede rasyonel isimlerin çıkarılması, millî isimle-
rin statilması suretile alemlerin tercime temayül gö-
rülöü.

Kâprulu zade Fuat B. Tarihî ve coğrafi isimlerin bu-
lunması lazim olduğum ve bu için en kolay ceheti
olduğum, yazımıza göre olanların terpifi de lazim
geldiğini ve bunun Darülfünun edebiyat fubesi bir serade
ismalini deruhte edeceğini söylediler. İsmi haslat mese-
lesi burada halöü.

İsmet Paşa Hz. beri tekrar :

Darülfünunda hazırlık ne derecede? Kondilerine dü-
şen iş için hazırlıkları varmıdır? Tercüme ve karar
işleri bir nizama bağlanmıştır? ne zaman biterece,
ihtisas sahipleri eserin rub'unu deruhte ediyorlar demes-
tir. Darülfünun merkez hey'ati günde 80 kelime çıkar-
mayı deruhte etmelidir. dediler.

Verilen vaktler üzerine İsmet Paşa Hz. beri o halöü

mesale tamamdır buyurmuşlardır. Bir ay sonra tekrar bir ictima yapup hisap soracaklarını, her on iki günde bir randmanı yollayacaklarını buyurdular ve ictimalara bizzat ictirak buyuracaklarını söylediler.

Emin B. Atkinson Hey Etimin işiye açılacağını söyledi. On beş martta tekrar görüşülmesi üzere toplanma vakti geldi.

19/8 - 20/8 - 29 günleri

Emin B. Fatih Rifki, Masarot, İshak Rafet, Hamit Zübeyr Rağip Hübsi, İsmail Hikmet, Hasan Fehmi, Fazil İshak, Rıza Esref, İhsan ^{Nelet} Hoşlar toplandılar.

On ictimalarda fizik tıbbi komisyonunun hazırladığı fizik üzerinde muvassaza ne tıbbi tıbbi yapılmış ve kısaca tıbbi kısmen tasvip edilmiştir.